

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jiřího Přibáně a soudců Martina Smolka a Pavla Šámala (soudce zpravodaje) o ústavní stížnosti stěžovatele **A. B. (jedná se o pseudonym)**, zastoupeného Mgr. et Mgr. Matějem Stříteským, Ph.D., advokátem, sídlem Burešova 615/6, Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2025 č. j. 24 Cdo 2938/2025-239, usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 9. ledna 2025 č. j. 24 Co 303/2024-166, rozsudku Okresního soudu v Mladé Boleslavi ze dne 16. září 2024 č. j. 26 Nc 508/2024-136, a výroku II. usnesení Okresního soudu v Mladé Boleslavi ze dne 16. února 2024 č. j. 26 Nc 508/2024-11, 12 P a Nc 44/2024, za účasti **Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Praze a Okresního soudu v Mladé Boleslavi**, jako účastníků řízení, **města X.**, sídlem X., a **JUDr. Marka Jansty**, LL.M., advokáta, sídlem náměstí Míru 14, Mladá Boleslav, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2025 č. j. 24 Cdo 2938/2025-239 a usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 9. ledna 2025 č. j. 24 Co 303/2024-166 bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2025 č. j. 24 Cdo 2938/2025-239, usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 9. ledna 2025 č. j. 24 Co 303/2024-166 a výroky II., III. a IV. rozsudku Okresního soudu v Mladé Boleslavi ze dne 16. září 2024 č. j. 26 Nc 508/2024-136 se proto ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

IV. Stěžovateli se náhrada nákladů právního zastoupení ani náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem nepřiznává.

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, přičemž tvrdí, že jimi byla porušena jeho základní práva zakotvená v čl. 5 odst. 1, čl. 10 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. V ústavní stížnosti stěžovatel dále navrhl, aby mu Ústavní soud přiznal náklady právního zastoupení v řízení před Ústavním soudem. Stěžovatel rovněž požádal o přednostní projednání jeho věci.

3. Z ústavní stížnosti, z napadených rozhodnutí a z vyžádaného soudního spisu se podává, že v záhlaví uvedeným usnesením Okresního soudu v Mladé Boleslavi (dále jen „okresní soud“) bylo zahájeno řízení o omezení svéprávnosti stěžovatele jako posuzovaného (dále též jen „stěžovatel“ či „posuzovaný“) [výrok I.] a současně byl stěžovateli k zastupování v řízení o omezení jeho svéprávnosti jmenován opatrovníkem JUDr. Marek Jansta, LL.M. [výrok II.].

4. I když stěžovatel v petitu ústavní stížnosti nenavrhuje zrušení výše uvedeného usnesení okresního soudu, z obsahu ústavní stížnosti [v souladu se stanoviskem pléna Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2025 sp. zn. Pl. ÚS-st. 61/25 (č. 510/2025 Sb.)]; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>] je zřejmé, že napadá i výrok II. tohoto usnesení. Uvedené usnesení okresního soudu přitom stěžovatel označil způsobem, který Ústavnímu soudu umožňuje, aby je vzal v úvahu a přezkoumal, aniž by bylo nutné stěžovatele vyzývat k upřesnění petitu [srov. obdobně usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 8. 2008 sp. zn. II. ÚS 256/08 a ze dne 7. 12. 2004 sp. zn. IV. ÚS 406/04, dále viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Bulena proti České republice ze dne 20. 4. 2004 č. 57567/00].

5. Okresní soud v záhlaví uvedeným rozsudkem omezil svéprávnost posuzovaného, stěžovatele na dobu pěti let v rozsahu vymezeném v tomto výroku rozsudku [výrok I.], jmenoval posuzovanému opatrovníkem město X. (dále též jen „vedlejší účastník“ či „hmotněprávní opatrovník“), kterému stanovil oprávnění a povinnost za posuzovaného jednat v rozsahu jeho omezení svéprávnosti [výrok II.], a dále rozhodl o nákladech řízení účastníků a státu [výroky III. a IV.].

6. K odvolání vedlejšího účastníka proti výrokům II., III. a IV. výše uvedeného rozsudku okresního soudu Krajský soud v Praze (dále jen „krajský soud“) v záhlaví uvedeným usnesením rozsudek okresního soudu v napadeném výroku II. o jmenování opatrovníka posuzovanému i v závislých nákladových výrocích III. a IV. potvrdil [výrok I.] a rozhodl o nákladech odvolacího řízení [výrok II.]. Krajský soud na základě odvolání podaného vedlejším účastníkem, městem X., ustanoveným hmotněprávním opatrovníkem stěžovatele, přezkoumal napadený výrok II. rozsudku okresního soudu o jmenování hmotněprávního opatrovníka a současně přezkoumal navazující výroky o nákladech řízení. Krajský soud se ztotožnil s okresním soudem, že v průběhu řízení bylo zjištěno, že zde není žádná vhodná osoba, kterou by do funkce opatrovníka navrhl opatrovanec, nejsou zde ani osoby uvedené v § 471 odst. 2 věty druhé zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“), ani jiná osoba, která by splňovala zákonné podmínky, aby se stala opatrovníkem ve smyslu § 471 odst. 2 věty třetí občanského zákoníku, a proto přistoupil ke jmenování veřejného opatrovníka podle § 471 odst. 2 věty třetí občanského zákoníku. Krajský soud rovněž přisvědčil okresnímu soudu, že aktuálně nelze zjistit bydliště posuzovaného. Na základě provedeného dokazování proto považoval ve smyslu § 80 občanského zákoníku v daném případě za bydliště posuzovaného adresu v X. (s ohledem na předchozí faktický pobyt stěžovatele u jeho matky na této adrese, navíc tato nemovitost byla předmětem pozůstalostního řízení po matce stěžovatele s tím, že stěžovatel je jejím jediným dědicem). Krajský soud proto shodně s okresním soudem uzavřel, že město X. je „příslušné“ pro jmenování do funkce veřejného opatrovníka. Výrok I. o omezení svéprávnosti stěžovatele, včetně rozsahu omezení, krajský soud nepřezkoumával, neboť tento výrok nebyl odvoláním napaden, a nabyt tak samostatně právní moci.

7. Proti výše uvedenému usnesení krajského soudu a také proti rozsudku okresního soudu podal stěžovatel dovolání. Napadeným usnesením Nejvyššího soudu bylo řízení o dovolání

stěžovatele proti rozsudku okresního soudu zastaveno [výrok I.]. Dovolání stěžovatele proti usnesení krajského soudu bylo podle § 243c odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), odmítnuto jako nepřipustné [výrok II.] a dále bylo rozhodnuto o nákladech dovolacího řízení [výrok III.]. Nejvyšší soud na základě dovolání stěžovatele přezkoumal usnesení krajského soudu, kterým krajský soud přezkoumával rozsudek okresního soudu pouze v rozsahu ustanovení hmotněprávním opatrovníkem stěžovatele města X. V napadeném usnesení Nejvyšší soud poukázal na náležitou, avšak marnou snahu obecných soudů o zjištění faktického bydliště stěžovatele jako posuzovaného a zdůraznil, že stěžovatel v tomto směru soudům neposkytl žádnou součinnost. Proto se Nejvyšší soud ztotožnil s postupem krajského soudu, který za dané situace vycházel z § 80 odst. 2 občanského zákoníku (za situace, kdy místo pobytu posuzovaného nelze zjistit, případně jen s neúměrnými obtížemi) a za bydliště posuzovaného považoval místo, kde žil naposledy a kde se současně nachází i jeho majetek (nemovitost na této adrese, kterou v mezidobí zdědil po matce). Výrok I. rozsudku okresního soudu o omezení svéprávnosti stěžovatele včetně rozsahu tohoto omezení krajský soud nepřezkoumával, neboť ten nebyl odvoláním napaden, a proto tento výrok nemohl být ani předmětem přezkumu prováděného Nejvyšším soudem. Nejvyšší soud neshledal dovolání stěžovatele podle § 237 o. s. ř. přípustným, neboť rozhodnutí krajského soudu je v souladu s rozhodovací praxí Nejvyššího soudu a není důvod, aby rozhodná otázka byla posouzena jinak. Nejvyšší soud současně vysvětlil, že k dovolání podanému stěžovatelem zvoleným advokátem Mgr. et Mgr. Matějem Stříteským, Ph.D. již nemohl přihlídnout, neboť bylo podáno po lhůtě zákonem stanovené k jeho podání (srov. § 240 odst. 1 o. s. ř. a § 242 odst. 4 o. s. ř.). Jde-li o dovolání podané stěžovatelem proti prvostupňovému rozhodnutí, Nejvyšší soud dovolací řízení ve vztahu k tomuto rozhodnutí zastavil pro nedostatek funkční příslušnosti, který je neodstranitelným nedostatkem podmínky řízení, aniž by se mohl zabývat jakýmkoli námitkami stěžovatele směřujícími proti výroku I. tohoto rozsudku.

II.

Argumentace stěžovatele

8. V ústavní stížnosti stěžovatel nesouhlasí s rozhodnutím okresního soudu, na základě kterého byl omezen ve svéprávnosti. Dále brojí proti rozhodnutí okresního soudu, kterým mu bylo hmotněprávním opatrovníkem jmenováno město X. a proti rozhodnutí okresního soudu, kterým mu byl procesním opatrovníkem ustanoven advokát JUDr. Marek Jansta LL.M.

9. Stěžovatel namítá, že jmenovaný hmotněprávní opatrovník s ním nemá kontakt a nemůže tak hájit jeho zájmy. Hmotněprávní opatrovník by mu přitom s ohledem na rozsah omezení svéprávnosti měl poskytovat téměř každodenní podporu a zákonnou povinností opatrovníka (§ 466 občanského zákoníku) je udržovat s opatrovancem spojení. Stěžovatel však současně uvádí, že kontakt s hmotněprávním opatrovníkem nechce, neboť odmítá i omezení svéprávnosti. Uvádí, že za „toto jeho rozhodnutí by ho soudy neměly trestat tím, že jeho situaci učiní ještě více komplikovanou než před rozhodnutím o omezení svéprávnosti“. Naopak odmítání kontaktu s hmotněprávním opatrovníkem a systémem obecně měly soudy zohlednit ve svém rozhodování.

10. Stěžovatel namítá, že krajský soud omezil rozsah svého přezkumu pouze na výrok o jmenování hmotněprávního opatrovníka. Tím, že krajský soud v rozporu se zákonem omezil rozsah, v němž rozhodnutí soudu prvního stupně přezkoumal, shledává stěžovatel

porušení svého práva na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Nejvyšší soud ignoroval, že u stěžovatele nejde o to, která obec má být jeho opatrovníkem, ale o to, zda může být opatrovníkem někdo, kdo s ním nemá žádný kontakt. Stěžovatel rovněž poukazuje na ne/efektivitu výkonu procesního opatrovnictví a brojí proti kvalitě služeb poskytovaných procesním opatrovníkem. Namítá, že procesní opatrovník nepodal včas odvolání. Dále namítá, že výrok o omezení jeho svéprávnosti nabyt právní moci o několik měsíců dříve, než výrok o jmenování hmotněprávního opatrovníka. Stěžovatel tak nemohl (v rozsahu značně omezené svéprávnosti) právně jednat samostatně a zároveň zde nebyl nikdo jiný, kdo by mohl jednat za něj. Stěžovatel v tom shledává porušení práva mít právní osobnost podle čl. 5 odst. 1 Listiny. Stěžovatel namítá, že sepsal a podal sám včasné dovolání a žádal v něm o ustanovení advokáta, avšak nebyl soudem vyzván, aby vadu dovolání spočívající v absenci zastoupení advokátem odstranil. Nejvyšší soud tak při svém rozhodování vycházel pouze z dovolání podaného procesním opatrovníkem JUDr. Markem Janstou, LL.M.

11. Stěžovatel dále nesouhlasí s tím, že obecné soudy mu zakázaly samostatně nakládat s finančními prostředky. Za neurčitý považuje stěžovatel výrok o omezení svéprávnosti v bodě, v němž se mu zakazuje samostatně zařizovat své záležitosti. Stěžovatel nemá možnost nakládat s finančními prostředky, což mu komplikuje zajištění právních služeb. Stěžovatel namítá, že napadenými rozhodnutími soudy porušily jeho právo na soukromý a rodinný život. Soudy nevyvinuly dostatečnou snahu, se stěžovatelem nejednaly a ustanovily mu procesního opatrovníka.

III.

Vyjádření hmotněprávního opatrovníka a procesního opatrovníka stěžovatele a účastníků řízení

12. Ústavní soud si vyžádal vyjádření hmotněprávního opatrovníka, okresního soudu, krajského soudu, Nejvyššího soudu a také procesního opatrovníka, který byl stěžovateli ustanoven v řízení před obecnými soudy.

13. Město X. jako hmotněprávní opatrovník stěžovatele ve svém vyjádření k podané ústavní stížnosti uvedlo, že výkon veřejného opatrovnictví ve věci stěžovatele je od počátku velice problematický, a to i přes opakovanou a intenzivní snahu výkon realizovat ve spolupráci s opatrovaným. Stěžovatel od počátku odmítá komunikovat a spolupracovat. Při osobním jednání byl stěžovatel velice útočný a nebylo možné se s ním domluvit na praktickém řešení celé situace. Předem domluvené schůzky vždy zrušil. Opatrovník řádně spravuje jeho jmění a disponuje s jeho finančními prostředky. Stěžovatel je příjemcem invalidního důchodu, který spravuje opatrovník. Do té doby (od roku 2020) si stěžovatel důchod nepřebíral a povinné platby a pohledávky dlouhodobě nehradil. Stěžovatel měl od počátku výkonu opatrovnictví možnost se domluvit na tom, jakým způsobem bude disponovat svými finančními prostředky a nebylo mu v tom bráněno. Stěžovatel nyní uvádí, že neměl možnost „ani jednu vteřinu být u obecných soudů“, aby dostal možnost se vyjádřit. Stěžovatel v době řízení o omezení svéprávnosti dlouhodobě a intenzivně spolupracoval s advokátem Mgr. Janem Bažantem z Mladé Boleslavi, který se snažil, aby se stěžovatel soudního jednání účastnil.

14. Okresní soud ve svém vyjádření uvedl, že stěžovateli (posuzovanému) byl pro předmětné řízení řádně ustanoven opatrovník z řad advokátů a současně byl posuzovaný poučen o svém právu zvolit si zmocněnce. Této možnosti nevyužil (resp. využil jí až v dovolacím řízení). Uvádí-li nyní, že v průběhu řízení ztratil ke svému koliznímu opatrovníkovi důvěru, prvostupňovému soudu nic takového nesděloval a o zproštění jmenovaného opatrovníka

z funkce nežádal. Během zhlédnutí byl posuzovaný ostražitý, nespolupracující a odmítal uvést i běžné informace, z nichž by bylo možné zjistit, zda má blízkou osobu, vhodnou pro výkon opatrovnictví. Následně prostřednictvím svého kolizního opatrovníka sdělil, že v případě omezení svéprávnosti chce svým opatrovníkem jmenovat J. P., který se svým jmenováním do opatrovnícké funkce posuzovaného nesouhlasil. Soud přitom zvažoval jmenovat hmotněprávním opatrovníkem posuzovaného jeho otce, tohoto však neshledal za osobu vhodnou (zejm. kvůli jeho problematickým vztahům s posuzovaným a snížené důvěryhodnosti). Za dané situace proto soud přistoupil ke jmenování veřejného opatrovníka podle místa trvalého bydliště a známého zázemí posuzovaného. Jde-li o námitku, že výrok o omezení svéprávnosti nabyt právní moci dříve, než výrok o jmenování opatrovníka, okresní soud uvádí, že prvostupňový rozsudek ve věci samé obsahoval jak výrok o omezení svéprávnosti, tak výrok o jmenování opatrovníka. Protože proti výroku o jmenování opatrovníka bylo podáno odvolání, tento výrok nabyt právní moci později. Pokud měl stěžovatel za to, že bylo třeba jeho poměry v mezidobí zatímne upravit (např. mu jmenovat dočasný opatrovníka), mohl podat soudu návrh na nařízení předběžného opatření podle § 74 a násl. o. s. ř. nebo na vydání opatření podle § 58 občanského zákoníku, což však neučinil.

15. Krajský soud ve svém vyjádření uvedl, že z podané ústavní stížnosti je zřejmé, že stěžovatel zpochybňuje zejména samotné omezení svéprávnosti, přičemž k této otázce se z procesních důvodů nemohl při svém rozhodování vyjádřit, neboť vzhledem k rozsahu odvolání nebylo omezení svéprávnosti předmětem odvolacího řízení, přičemž soud byl vázán tím, že rozhodnutí soudu o omezení svéprávnosti nabylo samostatně právní moci. Procesní opatrovník byl v předmětné věci v zájmu posuzovaného přiměřeně aktivní a u krajského soudu jeho způsob zastupování posuzovaného (opatrovance) nevzbudil pochybnosti o tom, že by zastoupení bylo jen formálním a formalistickým a nehájilo zájmy posuzovaného. Ve smyslu výše uvedeného krajský soud neshledal, že by zde byl důvod pro odvolání osoby procesního opatrovníka, neboť nastalý stav vzhledem k okolnostem dané věci a předmětu řízení nebylo možné hodnotit jako stav „zjevné absence“ důvěry mezi zástupcem a zastoupeným. V dané věci podle obsahu ústavní stížnosti není stěžovatelem zpochybňována okolnost jmenování veřejného opatrovníka, nýbrž jmenování konkrétní osoby tímto veřejným opatrovníkem s ohledem na to, že s tímto veřejným opatrovníkem neměl kontakt. Krajský soud konstatoval, že jen z toho, že až do rozhodnutí soudu o jmenování veřejného opatrovníka zde mezi opatrovancem a opatrovníkem nebyl kontakt, ještě opatrovanci rozhodnutím o jmenování opatrovníka žádná konkrétní újma na jeho právech způsobena být nemohla. Soudu dostupné možnosti zjištění bydliště posuzovaného podle § 80 občanského zákoníku byly v řízení vyčerpány, krajský soud proto aplikoval § 80 odst. 2 občanského zákoníku a v souladu se zákonem aplikoval pro zjištění bydliště posuzovaného zákonnou fikci bydliště stěžovatele, které bylo odvozeno jednak od místa, kde má majetek (jako dědic) a jednak od místa, kde měl bydliště naposledy. Ostatně i v ústavní stížnosti sám stěžovatel toto bydliště uvádí, takže jmenování veřejného opatrovníka podle tohoto jím uváděného bydliště není v rozporu s jeho zájmy. Krajský soud uzavřel, že svým postupem a rozhodnutím limitovaným výše uvedenými možnostmi při zjišťování skutkového stavu věci nezasáhl do ústavních práv stěžovatele.

16. Nejvyšší soud ve svém vyjádření odkázal na odůvodnění napadeného usnesení tohoto soudu. Uvedl, že v rámci svého rozhodnutí zachoval ústavní konformitu a respektoval práva stěžovatele i po procesní stránce. Podstatou napadeného usnesení Nejvyššího soudu vydaného ve věci jmenování opatrovníka stěžovateli omezenému ve svéprávnosti je akceptace závěru krajského soudu, který za dané situace vyšel z § 80 odst. 2 o. s. ř. (kdy místo pobytu stěžovatele nelze zjistit, případně jen s neúměrnými obtížemi) a považoval za bydliště

stěžovatele místo, kde žil naposledy a kde se současně nachází i jeho majetek (nemovitost na této adrese, kterou v mezidobí zdědil po matce). K tomuto závěru stěžovatel namítá, že hmotněprávním opatrovníkem byl jmenován „někdo (město X.), kdo nemá se stěžovatelem žádný kontakt“. Nejvyšší soud zopakoval, že stěžovatel v průběhu řízení před obecnými soudy odmítl sdělit místo svého faktického bydliště, a že tak ostatně (byť si je své nesoučinnosti vědom) neučinil ani v nynější ústavní stížnosti, kde je v záhlaví uvedena jako jeho bydliště výše zmíněná adresa...“, kde se však podle svých slov nezdržuje. Navíc vytýkaná absence kontaktu s opatrovníkem vychází z postoje samotného stěžovatele, který zdůrazňuje, že „kontakt s hmotněprávním opatrovníkem nechce, protože odmítá i omezení svéprávnosti“. K nespokojenosti stěžovatele s jeho procesním opatrovníkem se Nejvyšší soud již vyjádřil v napadeném usnesení v tom smyslu, že v jeho činnosti nedostatky neshledal. Jednal-li krajský soud ve věci doplnění dovolání stěžovatele přímo s jeho tehdejší procesním opatrovníkem, jde o postup v souladu se zákonem a principy tohoto typu zastoupení. Podstatná část námitek stěžovatele se však netýká merita věci (jmenování opatrovníka), nýbrž představuje polemiku s rozhodnutím o omezení jeho svéprávnosti, které však nebylo předmětem dovolacího přezkumu. Namítá-li stěžovatel, že rozhodnutí soudu o omezení svéprávnosti nemůže nabýt právní moci dříve, než je posuzovanému pravomocně jmenován opatrovník, aby nenastala situace, že „člověk nemůže jednat samostatně a nemůže za něj jednat ani nikdo jiný“, poukazuje Nejvyšší soud na to, že rozhodnutí o jmenování opatrovníka je (bez ohledu na to, zda je či není napadeno odvoláním) podle § 171 odst. 2 o. s. ř. vykonatelné, jakmile bylo doručeno, a tudíž situace, kdy by se člověk omezený ve svéprávnosti ocitl bez opatrovníka, nastat nemůže. Protože napadeným rozhodnutím Nejvyššího soudu nemohla být porušena ústavní práva stěžovatele, Nejvyšší soud navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou odmítl.

17. Ústavní soud si vyžádal vyjádření procesního opatrovníka stěžovatele v řízení před obecnými soudy JUDr. Marka Jansty, LL.M., k podané ústavní stížnosti, ten však ve stanovené lhůtě na výzvu Ústavního soudu nereagoval.

18. Zasláná vyjádření zaslal Ústavní soud právnímu zástupci stěžovatele k replice. Na výše uvedená vyjádření reagoval právní zástupce stěžovatele vyjádřením, ve kterém setrval na své původní argumentaci obsažené v ústavní stížnosti.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

19. Ústavní stížnost byla ve vztahu k napadenému usnesení Nejvyššího soudu a usnesení krajského soudu podána včas, oprávněnou a řádně zastoupenou osobou, je přípustná a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný [§ 30 odst. 1, § 31 odst. 2, § 72 odst. 1 písm. a) a § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)].

20. Ústavní soud sice vyhodnotil plnou moc udělenou advokátovi Mgr. et Mgr. Matějovi Stříteskému, Ph.D., jako úkon, který učinil stěžovatel (jako opatrovanec) nad rámec rozsahu, v jakém je schopen samostatně právně jednat, akceptoval však, aby jej jím zvolený advokát v řízení před Ústavním soudem zastupoval.

21. Ve vztahu k výroku II. usnesení okresního soudu, kterým byl stěžovateli ustanoven procesní opatrovník, a ve vztahu k napadenému rozsudku okresního soudu, kterým byl stěžovatel omezen ve svéprávnosti a stanoven rozsah omezení jeho svéprávnosti a dále bylo

mu ustanoveno opatrovníkem město X., je ústavní stížnost nepřipustná, neboť stěžovatel proti těmto rozhodnutím nepodal odvolání a nevyčerpal tak všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytoval (viz sub 72. až 75.).

V.

Posouzení důvodnosti přípustné části ústavní stížnosti

A) Obecná východiska pro posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

22. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). Vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další „superrevizní“ instanci v systému obecné justice oprávněnou vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování obecných soudů; jeho úkolem je „toliko“ přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Proto vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ je v zásadě věcí obecných soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je jejich rozhodování stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady); o jaké vady přitom jde, lze zjistit z judikatury Ústavního soudu.

23. Ústavní soud se opakovaně z ústavněprávního pohledu věnoval stanovení podmínek, při jejichž splnění má nesprávné použití podústavního práva obecnými soudy za následek porušení základních práv a svobod fyzické či právnické osoby. Shledal, že základní práva a svobody v oblasti podústavního práva působí jako regulativní ideje, pročež na ně obsahově navazují komplexy norem podústavního práva. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévole anebo v důsledku výkladu, jenž je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, zakládá dotčení na základním právu a svobodě [srov. např. nález ze dne 20. 1. 2000 sp. zn. III. ÚS 150/99 (N 9/17 SbNU 73)].

24. Podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana. V nálezu ze dne 28. 1. 2004 sp. zn. I. ÚS 546/03 (N 12/32 SbNU 107) Ústavní soud konstatoval, že základní funkcí právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy) je ochrana základních práv jednotlivce, do nichž je státní moc oprávněna zasahovat pouze ve výjimečných případech zejména tehdy, zasahuje-li jednotlivce svými projevy (včetně projevů volních, které mají odraz v konkrétním jednání) do práv třetích osob nebo je-li takový zásah ospravedlněn určitým veřejným zájmem, který však musí vést v konkrétním případě k proporcionálnímu omezení příslušného základního práva. Jinými slovy, podmínkou fungování právního státu je respektování autonomní sféry jednotlivce (čl. 2 odst. 3 Listiny), která požívá ochrany ze strany státu tak, že na jedné straně stát zajišťuje takovou ochranu proti zásahům ze strany třetích osob, jednak sám vyvíjí pouze takovou aktivitu, kterou do této sféry sám nezasahuje, resp. zasahuje pouze v případech, které jsou odůvodněny určitým veřejným zájmem, a je-li takový zásah přiměřený s ohledem na cíle, jichž má být dosaženo. V takových případech musí státní moc takové projevy jednotlivců toliko respektovat, případně aprobeovat, má-li toto jednání eventuálně vyvolávat další právní důsledky.

25. Institut opatrovnictví nastupuje mimo jiné tam, kde na základě rozhodnutí soudu byl jednotlivce zbaven způsobilosti k právním úkonům (pozn. omezen ve svéprávnosti). Ústavní

soud již v minulosti vyložil, že rozhodnutí o omezení právní způsobilosti (svěprávnosti) představuje omezení základních práv jednotlivce zaručovaných čl. 5 Listiny (právo být subjektem práv) a čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny (právo na lidskou důstojnost a zachování osobnostní integrity jednotlivce, resp. ochrana soukromého života) [srov. nálezy ze dne 7. 12. 2005 sp. zn. IV. ÚS 412/04 (N 223/39 SbNU 353) a navazující judikaturu: nálezy ze dne 13. 12. 2007 sp. zn. II. ÚS 2630/07 (N 224/47 SbNU 941), ze dne 18. 8. 2009 sp. zn. I. ÚS 557/09 (N 188/54 SbNU 325), ze dne 13. 4. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 43/10 (N 68/61 SbNU 69, č. 130/2011 Sb.), ze dne 22. 11. 2012 sp. zn. II. ÚS 194/11, či ze dne 26. 9. 2013 sp. zn. III. ÚS 3333/11 (N 168/70 SbNU 563)].

26. Omezení svěprávnosti je vždy rozhodnutím státu, kterým stát za ústavně aprobovaných podmínek vstupuje do autonomního prostoru jednotlivce, přičemž je to stát, který nese plnou odpovědnost za to, že za trvání tohoto omezení se nezhorší postavení či „kvalita“ právního jednání jednotlivce. Primárně je to tedy stát, který je vůči osobě omezené či zbavené svěprávnosti povinován ochranou jejích základních práv, tj. konkrétně zajistit jí kvalifikované zastupování v právních vztazích, a tam, kde neexistuje soukromá osoba ochotná takovou funkci zastávat, je stát povinen vykonávat tuto funkci sám. Stát je povinen poskytnout ochranu samotné lidské důstojnosti osob omezených ve svěprávnosti. Jde tedy o poskytnutí ochrany ze strany státu základním právům, které tvoří samotný základ našeho ústavního pořádku [srov. usnesení ze dne 10. 7. 2007 sp. zn. II. ÚS 995/07 (U 9/46 SbNU 519)].

27. Zásady čl. 9 odst. 2 Doporučení Výboru ministrů členským státům ohledně právní ochrany nezpůsobilých dospělých osob ze dne 23. 2. 1999 nejsou sice právně závazné, ale podle Evropského soudu pro lidská práva slouží jako obecný právní standard na tomto poli a coby zdroj výkladu požadavků podle čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, což dokumentuje § 95 rozsudku ze dne 27. 3. 2008 *Shtukaturov proti Rusku*, stížnost č. 44009/05, ve kterém je vysloven požadavek respektu k přání a pocitům dotčené osoby (srov.: „by měla být zohledněna, a v maximální možné míře respektována, přání dospělé osoby ohledně výběru jejího zástupce ...“). Z těchto pramenů se tedy podává, že chce-li veřejná moc respektovat důstojnost člověka a autonomní projevy jeho osobnosti, nemůže postupovat protisměrně a autoritativně vynucovat vztah, který opatrovanec z opodstatněných důvodů nechce a s nímž nesouhlasí. Naopak je namístě, aby vůle opatrovance byla uvážena, neboť vztah mezi ním a opatrovníkem by měl být (objektivně) vztahem důvěry, jelikož jen tak je zajištěna realizace účelu opatrovnictví. Bez ní lze stěží naplnit ideál (čl. 12 odst. 4 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením), aby „opatrění týkající se uplatnění právní způsobilosti respektovala práva, vůli a preference dané osoby, zabráňovala konfliktu zájmů a nevytvářela prostor pro nežádoucí ovlivňování“ [srov. nálezy ze dne 26. 9. 2013 sp. zn. III. ÚS 3333/11 (N 168/70 SbNU 563)].

28. Podle § 62 občanského zákoníku v rozhodnutí o omezení svěprávnosti jmenuje soud člověku opatrovníka. Při výběru opatrovníka přihlédne soud k přáním opatrovance, k jeho potřebě i k podnětům osob opatrovanci blízkých, sledují-li jeho prospěch, a dbá, aby výběrem opatrovníka nezaložil nedůvěru opatrovance k opatrovníkovi.

29. Současně podle § 63 občanského zákoníku platí, že opatrovníkem nelze jmenovat osobu nezpůsobilou právně jednat nebo osobu, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy opatrovance, ani provozovatele zařízení, kde opatrovanec pobývá nebo které mu poskytuje služby, nebo osobu závislou na takovém zařízení.

30. Podle § 457 občanského zákoníku zákonné zastoupení i opatrovnictví sleduje ochranu zájmů zastoupeného a naplňování jeho práv.

31. Podle § 465 odst. 1 občanského zákoníku soud jmenuje opatrovníka člověku, je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů, nebo vyžaduje-li to veřejný zájem. Soud jmenuje opatrovníka zejména tomu, koho ve svéprávnosti omezil, tomu, o kom není známo, kde pobývá, neznámému člověku zúčastněnému při určitém právním jednání nebo tomu, jehož zdravotní stav mu působí obtíže při správě jmění nebo hájení práv.

32. Podle § 466 odst. 1 občanského zákoníku náleží k povinnostem opatrovníka udržovat s opatrovancem vhodným způsobem a v potřebném rozsahu pravidelné spojení, projevovat o opatrovance skutečný zájem, jakož i dbát o jeho zdravotní stav a starat se o naplnění opatrovancových práv a chránit jeho zájmy.

33. Podle § 471 odst. 1 občanského zákoníku rozhoduje-li soud o jmenování opatrovníka člověku, může tak učinit až po jeho zhlédnutí, nebrání-li tomu nepřekonatelná překážka; musí též vyslechnout jeho vyjádření nebo jinak zjistit jeho stanovisko a vycházet z něho. Soud jmenuje podle § 471 odst. 2 občanského zákoníku opatrovníkem osobu, kterou navrhl opatrovanec. Není-li to možné, jmenuje soud opatrovníkem zpravidla příbuzného nebo jinou osobu opatrovanci blízkou, která osvědčí o opatrovance dlouhodobý a vážný zájem a schopnost projevovat jej i do budoucna. Není-li možné ani to, jmenuje soud opatrovníkem jinou osobu, která splňuje podmínky pro to, aby se stala opatrovníkem, nebo veřejného opatrovníka podle jiného zákona. Způsobilost být veřejným opatrovníkem má obec, kde má opatrovanec bydliště, anebo právnická osoba zřízená touto obcí k plnění úkolů tohoto druhu; jmenování veřejného opatrovníka podle jiného zákona není vázáno na jeho souhlas (odstavec 3 citovaného ustanovení).

34. Osobě, jejíž svéprávnost je omezena, je nutno vždy jmenovat opatrovníka. Výběr opatrovníka je pro opatrovance naprosto zásadní. Opatrovník je totiž povinen udržovat s opatrovancem pravidelné spojení (vhodným způsobem a v potřebném rozsahu), projevovat o něj skutečný zájem, dbát o jeho zdravotní stav, starat se o naplnění jeho práv a chránit jeho zájmy (srov. § 466 odst. 1 občanského zákoníku, viz též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2026 sp. zn. 24 Cdo 2516/2025, usnesení ze dne 27. 1. 2022 sp. zn. 24 Cdo 3444/2021 či ze dne 25. 6. 2020 sp. zn. 24 Cdo 3590/2019).

35. Účelem opatrovnictví je ochrana zájmů zastoupeného a naplňování jeho práv. Soudy tedy musí dbát především na to, aby opatrovník poskytoval záruky, že svoji funkci bude vykonávat v souladu s účelem opatrovnictví a že zajistí všestrannou a efektivní ochranu práv a oprávněných zájmů opatrovance. Opatrovníkem nelze jmenovat osobu s omezenou svéprávností ani osobu, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy opatrovance. Aby všechny uvedené požadavky byly zajištěny, musí být opatrovníkem jmenována osoba, která se svým jmenováním vysloví souhlas.

36. V usnesení ze dne 27. 1. 2022 sp. zn. 24 Cdo 3444/2021 Nejvyšší soud vyslovil, že v ustálené soudní praxi není pochyb o tom, že při výběru opatrovníka musí soud zvážit všechna relevantní hlediska tak, aby jmenovaný opatrovník skýtal záruky, že se své funkce zhostí v souladu s účelem opatrovnictví (§ 457 občanského zákoníku) a že zajistí všestrannou a efektivní ochranu zájmů opatrovance a naplňování jeho práv. Obecně přitom platí, že opatrovník musí být sám plně způsobilý k právním úkonům, jeho zájmy nesmí být v rozporu se zájmy opatrovance a (s výjimkou veřejného opatrovníka – srov. § 471 odst. 3 občanského

zákoníku) musí se svojí funkcí souhlasit. Dalšími hledisky pro výběr opatrovníka pak mohou být podle okolností konkrétního případu osobní poměry navržené osoby, její věk, zdravotní stav, situace, v níž se tato osoba nachází, její vztah k opatrovanci apod., případně další skutečnosti, které mohou vypovídat o důvěryhodnosti (spolehlivosti) navržené osoby z hlediska její schopnosti řádné správy opatrovancova majetku, včetně péče o jeho zdraví. Významné přitom může být i stanovisko samotného opatrovance (posuzovaného) k navržené osobě, a to jak stanovisko kladné, tak stanovisko záporné.

37. Je nepochybné, že zajistit všestrannou a efektivní ochranu práv a oprávněných zájmů opatrovance může jen ten, kdo vůči němu nemá protichůdné zájmy, tedy ten, jehož zájmy nejsou v rozporu se zájmy opatrovance. Z opatrovnictví však opatrovníka nevylučuje ojedinělý a případný dočasný rozpor se zájmy opatrovance. Funkci opatrovníka nemůže vykonávat jen ten, kdo z důvodů soustavnější a dlouhodobější povahy má s opatrovancem protichůdné zájmy, a je tu tedy nebezpečí, že opatrovník nebude vůbec nebo po delší období způsobilý jednat jménem opatrovance a hájit jeho práva a oprávněné zájmy. Nejde tedy o případ ojedinělého a dočasného (možného) střetu zájmů v určité přechodné právní situaci (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2011 sp. zn. 21 Cdo 3871/2010).

38. Zákon proto stanoví pro soud závazná pravidla pro výběr opatrovníka, v jejichž rámci upřednostňuje vůli opatrovance tím, že v první řadě uvádí jako možného opatrovníka osobu, kterou navrhne opatrovanec. Soud je povinen zhlédnout a vyslechnout opatrovance nebo jinak zjistit jeho stanovisko a vycházet z něj (srov. § 471 odst. 1 občanského zákoníku). Navrženou osobou opatrovníka je soud vázán, tuto osobu nejmenuje opatrovníkem pouze tehdy, není-li to možné (viz § 471 odst. 2 větu druhou občanského zákoníku, srov. též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2022 sp. zn. 24 Cdo 3444/2021).

39. V usnesení ze dne 26. 11. 2020 sp. zn. 24 Cdo 1686/2020 Nejvyšší soud uvedl, že zákonem preferovanou osobou je podle výše uvedeného osoba, kterou navrhl opatrovanec, jehož přání by mělo být co nejvíce respektováno. Nejsou-li zde jiné důvody, pro které soud nepovažuje za možné či vhodné jmenovat opatrovníkem osobu navrženou opatrovancem, musí soud s ohledem na povinnost přihlížet k přáním a potřebám opatrovance při výběru opatrovníka učinit úkony přiměřené okolnostem konkrétní věci ke zjištění, zda opatrovancem navržená osoba souhlasí se svým jmenováním do funkce opatrovníka.

40. Při hledání vhodného opatrovníka tedy vycházejí obecné soudy v první řadě z přání opatrovance. Opatrovanec by měl nejprve sám navrhnout, koho si přeje a soud by měl jeho vůli vzít v úvahu. Vysloví-li opatrovanec přání mít konkrétní osobu jmenovanou svým opatrovníkem, a ta s tím souhlasí, svědčí tato skutečnost o vzájemně vybudované důvěře, která je pro výkon opatrovnictví nezbytná. Přání opatrovance ve vztahu k osobě opatrovníka je třeba zohlednit rovněž při jeho nesouhlasu s osobou, která se má stát opatrovníkem.

41. Opatrovníkem má být primárně osoba opatrovanému blízká, která souhlasí se jmenováním do funkce a kterou opatrovaný označí (navrhne), což zpravidla vede k naplnění zásady, že mezi opatrovaným a opatrovníkem by měla být pokud možno nastolena důvěra. Přitom platí, že právě osoba, kterou opatrovaný sám jako vhodného opatrovníka označí, je zpravidla tou osobou, k níž má opatrovaný největší důvěru a která tak nejspíše bude schopna přání opatrovaného sledovat. Platný občanský zákoník vychází z přirozenoprávního pojetí práva s dominancí lidských práv, a je založen na zásadě autonomie vůle, kterýžto princip byl, šlo-li o vhodnou osobu opatrovníka, zdůrazňován i ve starší judikatuře Ústavního soudu [srov. náleze ze dne 24. 7. 2007 sp. zn. I. ÚS 557/05 (N 116/46 SbNU 99) nebo ze dne

26. 9. 2013 sp. zn. III. ÚS 333/11 (N 168/70 SbNU 563)] a je nadále reflektován také v judikatuře současné, podle níž je soud povinen brát v potaz vůli opatrovance. To sice neznamená, že je přáním opatrovaného soud vždy a bezvýhradně vázán, nicméně nepovažuje-li osobu, kterou jako svého opatrovníka navrhl sám posuzovaný (či opatrovaný) za způsobilou k výkonu opatrovnictví, je povinen na základě provedeného dokazování a hodnocení důkazů přednést přesvědčivou argumentaci, jejímž prostřednictvím zdůvodní, proč navržená osoba není vhodná či způsobilá k výkonu opatrovnictví (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 3. 2026 sp. zn. 24 Cdo 649/2026).

42. Soud se však může od přání opatrovance odchýlit, je-li zde jiný důvod bránící potencionálnímu opatrovníkovi být jmenován do funkce. Jde zejména o situace, kdy možný opatrovník byl například pro minulou majetkovou trestnou činnost odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, ze kterého byl relativně nedávno propuštěn, nebo v případě, kdy i navržený opatrovník má omezenou svéprávnost. Soud od opatrovníka očekává, že svoji funkci bude vykonávat řádně a zodpovědně, nemůže proto jmenovat opatrovníkem někoho, u koho reálně hrozí, že výkon funkce nebude zvládat či jej využije pro osobní obohacení na úkor opatrovance. Opatrovníkem se rovněž nemůže stát osoba, která tuto funkci odmítne, nejde-li o veřejného opatrovníka.

43. O případ, kdy není možné, aby soud jmenoval opatrovníkem osobu navrženou opatrovancem, půjde nejen tehdy, jestliže sama osoba opatrovníka není natolik svéprávná, aby byla schopna úlohu opatrovníka vykonávat, nebo její zájmy jsou v rozporu se zájmy opatrovance, případně jde o osobu neznámou či osobu, která s výkonem funkce nesouhlasí, ale také v situaci, není-li opatrovanec reálně schopen volby opatrovníka. Stav, kdy opatrovanec (omezený ve svéprávnosti) není reálně schopen volby opatrovníka, je třeba posuzovat v kontextu celé právní úpravy opatrovnictví člověka omezeného ve svéprávnosti (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2020 sp. zn. 24 Cdo 3590/2019). Smyslem opatrovnictví je ochrana zájmů opatrovance a naplňování jeho práv, přičemž k omezení svéprávnosti člověka zpravidla dochází právě proto, že je tento člověk zvýšeně „manipulovatelný“ (ovlivnitelný, a ve svém důsledku zneužitelný) osobami, o nichž se domnívá, že mu pomáhají, ačkoli tomu tak ve skutečnosti být nemusí. Tato „manipulovatelnost“ má obvykle původ v duševní (mentální) poruše či onemocnění, pro které posuzovaný není schopen (zcela nebo částečně) posoudit (vyhodnotit) následky svého jednání v konkrétních životních situacích, a omezení svéprávnosti má předejít případným (nikoli však jen hypotetickým) újmám na právech a oprávněných zájmech posuzovaného s tím spojeným. To však neznamená, že by pouhé odborné zjištění, že posuzovaný je „zvýšeně ovlivnitelný a zneužitelný“, automaticky (bez dalšího) vylučovalo reálnou schopnost posuzovaného zvolit si sám opatrovníka. Ustanovení § 471 odst. 2 občanského zákoníku vyžaduje důsledný respekt k vůli nebo přání opatrovance (omezeného ve svéprávnosti) při ustanovení konkrétní osoby opatrovníka, je-li to možné. Stav, z něhož by bylo možné usuzovat na reálnou neschopnost volby opatrovníka vzhledem ke zdravotnímu (duševnímu) stavu posuzovaného, by přitom v každém konkrétním případě měl vyplývat z odborných závěrů znaleckého posudku, případně výpovědi znalce (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2022 sp. zn. 24 Cdo 3444/2021).

44. Pokud opatrovanec nevyjádřil své přání ohledně osoby opatrovníka nebo jím navržený opatrovník nesplňuje výše zmíněné zákonné podmínky, soud jmenuje jeho opatrovníkem osobu z řad příbuzných nebo osob blízkých, splňuje-li tato osoba podmínky pro výkon funkce opatrovníka, je-li schopna reprezentovat zájmy opatrovance a se jmenováním do funkce opatrovníka souhlasí.

45. Za situace, kdy není možné jmenovat opatrovníka podle projevené vůle opatrovance ani z okruhu osob jemu blízkých nebo příbuzných, může soud jmenovat opatrovníkem jakoukoli jinou osobu, která splňuje podmínky pro výkon funkce opatrovníka, jejíž zájmy nejsou ve střetu se zájmy opatrovance a která má o opatrovance dlouhodobý a vážný zájem a schopnost projevat jej i do budoucna, samozřejmě za podmínky souhlasu této osoby. Zpravidla jde o někoho, koho s opatrovancem spojuje příbuzenský nebo přátelský vztah. Soud musí eventuálně také odůvodnit, proč s ohledem na zájmy opatrovance neustanovil opatrovníkem existujícího příbuzného, ale jinou osobu podle § 471 odst. 2 občanského zákoníku.

46. Nezbytnou podmínkou pro ustanovení fyzické osoby opatrovníkem osoby omezené ve svéprávnosti je souhlas této navržené osoby. Není-li tento souhlas dán, nemůže být tato osoba jmenována opatrovníkem, a tudíž nemůže být bez jejího souhlasu v opatrovníckém řízení rozhodováno o jejích právech nebo povinnostech (srov. § 6 odst. 1. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, dále jen „z. ř. s.“). Pouze v případě, byla-li by navržená osoba v důsledku nesprávného postupu do funkce opatrovníka jmenována navzdory absenci svého souhlasu, bylo by rozhodnuto o jejích právech a povinnostech, protože by bylo třeba ji považovat za účastníka řízení. Zákon rovněž neoznačuje osobu navrženou do funkce opatrovníka za účastníka řízení (srov. § 6 odst. 2. z. ř. s., podle něž je účastníkem také navrhovatel a ten, kterého zákon za účastníka označuje; viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2020 sp. zn. 24 Cdo 1686/2020).

47. V případě, že soud dospěje k závěru, že opatrovanci nelze jmenovat opatrovníkem žádnou z výše uvedených osob (tedy osobu, kterou by v ideálním případě opatrovanec sám navrhl či jinou osobu opatrovanci blízkou, popř. i jinou osobu, která by zaručovala řádný výkon opatrovnictví), nezbyvá než mu ustanovit veřejného opatrovníka podle jiného zákona, a to obec, v jehož obvodu má opatrovanec bydliště (§ 471 odst. 2, 3 občanského zákoníku). Veřejný opatrovník tedy nastupuje až subsidiárně jako poslední možnost. Ustanovení veřejného opatrovníka není vázáno na souhlas opatrovance a není vázáno ani na souhlas tohoto veřejného opatrovníka. Tento postup slouží k ochraně opatrovancových zájmů a k naplňování jeho práv (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2018 sp. zn. 30 Cdo 2401/2018 či ze dne 26. 11. 2020 sp. zn. 24 Cdo 1686/2020).

48. V nálezu ze dne 26. 9. 2013 sp. zn. III. ÚS 3333/11 (N 168/70 SbNU 563) se Ústavní soud zabýval otázkou, zda opatrovanec může autonomně ovlivnit určení osoby opatrovníka, resp. zda má právo nechtít, aby opatrovníckou funkci vykonával někdo, koho si pro její výkon nepřeje. Ústavní soud konstatoval, že za situace, kdy opatrovníkem nemůže být ustanoven příbuzný fyzické osoby ani jiná osoba, která splňuje podmínky pro ustanovení opatrovníkem, ustanoví soud opatrovníkem orgán místní správy. Odtud totiž nejen plyne, že orgán místní správy jako opatrovník nastupuje až subsidiárně, nýbrž podává se odtud zřejmá (a logická) intence ustanovit primárně opatrovníkem osobu, u níž se presumuje konkrétní „blízkost“ k opatrovanci, resp. existence určitého pozitivního „osobního vztahu“ k němu, což opět implikuje pomíjený fenomén „důvěry“ opatrovance. Ústavní soud uvedl, že v obecné rovině ústavním principům lidské důstojnosti a autonomie odpovídá, že vůle opatrovance co do určení osoby jeho opatrovníka musí být brána v potaz, byť přirozeně s tím doprovodným požadavkem ke zjištění relevance a opodstatněnosti takového projevu; jsou-li odtud vyplývající podmínky splněny, je pomínutí takové vůle opatrovance postupem zjevně nepřiměřeným k realizaci účelů, které institut zákonného zastoupení sleduje, jestliže jejich dosažení je odvislé rovněž od splnění podmínky existence vztahu důvěry opatrovance k opatrovníkovi. Tyto závěry se přiměřeně uplatní i v případě, že je nutné rozlišovat mezi

opatrovníkem a „vykonavatelem opatrovnictví“, je-li opatrovníkem ustanovena obec. Neobstojí proto představa, že splnění podmínky pro zproštění funkce opatrovníka spočívající v tom, že její výkon není v souladu se zájmy opatrovance, lze eliminovat (bez dalšího) úvahou, že vykonavatelem opatrovnictví lze v poměrech téže obce pověřit jinou osobu. To platí tím spíše v malých obcích, kdy výběr „vykonavatelů“ opatrovnictví, nezávislých na dosavadním, je z povahy věci omezený. Okolnost, že opatrovanec nemůže být (zcela) „autonomní“ v majetkových věcech, sama o sobě tedy neznámá, že by nebyl schopen relevantně vyjádřit svou vůli ve vztahu k osobě svého opatrovníka i mimo obec, jestliže tomu žádný (jiný) veřejný zájem nekonkuruje. Je-li účelem omezení autonomní volby jeho ochrana, jakož i jeho okolí před důsledky této volby, pak není co chránit, je-li ztráta důvěry k dosavadnímu opatrovníku zjištěna jako opodstatněná a jím jmenovitě navržená změna riziko nepředstavuje.

49. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 26. 1. 2026 sp. zn. 24 Cdo 2516/2025 uvedl, že neexistuje-li žádná vhodná osoba z řad blízkých či příbuzných posuzovaného, upravuje zákon osobu veřejného opatrovníka. V případě veřejného opatrovnictví je opatrovníkem obec, která už z povahy věci nemůže výkon funkce veřejného opatrovníka odmítnout, neboť se jedná pro opatrovance o poslední možnost. Výkon funkce veřejného opatrovníka je výkonem přenesené působnosti podle § 149b odst. 3 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecním zřízení), dále jen „zákon o obecním zřízení“, a § 119c odst. 3 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze (dále jen „zákon o hlavním městě Praze“), a je přitom nerozhodné, zda takový veřejný opatrovník vyslovil s výkonem svého opatrovnictví souhlas či nikoliv. Stejně tak nesouhlas jiných osob, včetně posuzované, nebude relevantní za situace, kdy tu není jiné vhodné osoby, která by opatrovnictví chtěla vykonávat a byla k tomu podle mínění soudu i způsobilá. Stát přenáší výkon veřejného opatrovnictví na obec, a to především z toho důvodu, že jsou pro výkon této funkce nejvhodnějšími adepty, jelikož mají k opatrovanci blízko, neboť obcí příslušnou k výkonu funkce veřejného opatrovníka je obec, ve které má opatrovanec své bydliště. Podstata veřejného opatrovnictví vychází z čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, ze které vyplývá povinnost státu zajistit osobám se zdravotním postižením možnost přístupu k asistenci, kterou mohou pro uplatnění právní způsobilosti potřebovat. Hlavním úkolem veřejného opatrovníka je tedy zastupování opatrovance v úkonech, které není schopen vykonávat sám. Rolí veřejného opatrovníka je zastupovat opatrovance v právním jednání a správě opatrovancev majetku a zároveň naplňovat a vykonávat přání a vůli opatrovance. Ačkoli se opatrovníkem vždy stává obec, a to pravomocným rozhodnutím soudu, samotný výkon veřejného opatrovnictví pak vykonává starosta či primátor, je však možné výkonem pověřit i zaměstnance úřadu (k tomu viz SVEJKOVSKÝ, J., POLČÁK, S., PRŮŠA, L. a kol. Právo pro obce. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 291–299). V souvislosti se jmenováním veřejného opatrovníka je nutno důsledně rozlišovat mezi způsobilostí být jmenován veřejným opatrovníkem a (faktickým) výkonem této činnosti. Ustanovení § 149b odst. 3 zákona o obecním zřízení neznámá nic jiného, než že obecní úřad či městská část bude v rámci přenesené působnosti podle § 109 odst. 3 písm. b) zákona o obecním zřízení, popř. podle obdobné úpravy v § 119c odst. 3 zákona o hlavním městě Praze plnit úkoly vyplývající z činnosti veřejného opatrovníka, neboť občanský zákoník ani ustanovení zákona o obecním zřízení (resp. o hl. městě Praze) nesvěřují realizaci výkonu funkce veřejného opatrovníka jinému obecnímu orgánu.

50. Nejvyšší soud dále v citovaném rozsudku konstatoval, že z rozhodovací praxe dovolacího soudu se podává, že je třeba zohlednit zákonnou posloupnost jmenování opatrovníka osobě omezené ve svéprávnosti, a sice že v případě, neexistuje-li osoba ochotná a podle přesvědčení soudu i náležitě schopná funkci opatrovníka zastávat, a to opatrovancem

navržená, z řad jeho příbuzných nebo jemu blízká a ani jiná vhodná osoba, je stát povinen zabezpečit výkon dané funkce, prostřednictvím konkrétního obce či města tak, aby byl i za této situace naplněn účel opatrovnictví, tedy zajištěna ochrana zájmů zastoupeného a naplňování jeho práv (viz § 457 občanského zákoníku). Zároveň je povinen poskytnout obci, která je rozhodnutím soudu ustanovena opatrovníkem, takové finanční zajištění, aby měla dostatečné materiální a personální kapacity opatrovnickou funkci vykonávat řádně [viz nálezy Ústavního soudu ze dne 17. 8. 2016 sp. zn. I. ÚS 2936/15 (N 153/82 SbNU 431)]. Stát v takovémto případě tíží, jak povinnost zajistit výkon opatrovnictví samotný, tak jej realizovat na odpovídající kvalitativní úrovni. Výše uvedené platí vždy tehdy, není-li veřejný opatrovník výjimečně vyloučen z výkonu opatrovnictví pro střet zájmů (viz § 63 občanského zákoníku). Přestože již samotná právní úprava podstatně upozaduje obavu z nenaplnění účelu opatrovnictví z toho důvodu, že by veřejný opatrovník upřednostňoval ochranu svých zájmů před zájmy opatrovance, který by tím byl poškozen (zájmy veřejného opatrovníka a opatrovance jsou z povahy věci zásadně odlišné, než je tomu u opatrovníků z řad osob posuzovanému příbuzných či blízkých), apriorně střet zájmů vyloučit nelze, avšak vždy je nezbytné, aby byl zjištěn [srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2026 sp. zn. 24 Cdo 2516/2025, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2008 sp. zn. 21 Cdo 2439/2007 či ze dne 17. 12. 2015 sp. zn. 29 Cdo 1593/2014, nebo nálezy Ústavního soudu ze dne 17. 10. 2017 sp. zn. I. ÚS 1581/16 (N 189/87 SbNU 135), ze dne 5. 12. 2017 sp. zn. IV. ÚS 1582/16 (N 225/87 SbNU 573) nebo ze dne 29. 11. 2017 sp. zn. IV. ÚS 1583/16 (N 223/87 SbNU 551)].

51. K povinnosti soudu v řízení o svéprávnosti jmenovat kolizního opatrovníka v souladu se zájmy zastupovaného se Ústavní soud vyslovil tak, že jmenování opatrovníka je úkonem soudu, jenž je podmíněn splněním zákonem stanovených předpokladů. Z § 37 odst. 1 z. ř. s., plyne, že soud v řízení o svéprávnosti jmenuje posuzovanému opatrovníka, a lze dospět i k názoru, že takto učiní i v případě, že posuzovaná osoba již opatrovníka (hmotněprávního opatrovníka dříve jí jmenovaného) má, neboť tento je v řízení o svéprávnosti také v postavení účastníka. Účelem ustanovení opatrovníka však v žádném případě není pouze urychlení řízení, či dokonce účelové snížení zátěže soudu. Ústavní soud již dříve judikoval, že funkce opatrovníka byla vytvořena proto, aby byly do důsledku hájeny zájmy posuzovaných osob, což představuje mj. studium spisu, podávání vyjádření, opravných prostředků a vedení celého sporu za posuzovanou osobu tak, jak by takovou povinnost byl nucen plnit smluvní zástupce. Funkce opatrovníka nebyla v žádném případě procesním řádem zakotvena proto, aby usnadňovala činnost soudu tím, že opatrovník okleští procesní práva účastníka [srov. nálezy ze dne 22. 11. 2012 sp. zn. II. ÚS 194/11 (N 193/67 SbNU 319), či nálezy ze dne 24. 11. 2016 sp. zn. II. ÚS 866/16 (N 221/83 SbNU 461)].

52. Jedním z principů, představujících součást práva na řádný proces, jakož i pojmu právního státu (čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 1 odst. 1 Ústavy), a vylučujícím svévoli při rozhodování, je i povinnost soudů své rozsudky odůvodnit (§ 157 odst. 1 o. s. ř.), a to způsobem zakotveným v § 157 odst. 2 o. s. ř. Z odůvodnění musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé. Jsou-li právní závěry soudu v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními anebo z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývají, je takové rozhodnutí nutno považovat za rozporné s čl. 36 odst. 1 Listiny i s čl. 1 odst. 1 Ústavy [viz shodně nálezy ze dne 26. 6. 1997 sp. zn. III. ÚS 94/97 (N 85/8 SbNU 287) či nálezy ze dne 17. 5. 2000 sp. zn. II. ÚS 215/99 (N 69/18 SbNU 115)]. Dostatečné odůvodnění rozhodnutí zaručuje mj. transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů a zajišťuje vyloučení již zmíněné svévole (libovůle), jež není v právním státě (čl. 1 odst. 1 Ústavy) akceptovatelná

[srov. např. náleze ze dne 30. 9. 2021 sp. zn. IV. ÚS 1898/21 (N 169/108 SbNU 90) či náleze ze dne 12. 6. 2024 sp. zn. III. ÚS 600/24 a další judikatura tam uvedená].

B) Aplikace obecných východisek na posuzovaný případ

53. V ústavní stížnosti stěžovatel namítá, že obecné soudy ustanovily jeho hmotněprávním opatrovníkem veřejného opatrovníka – město X., které se stěžovatelem nemá kontakt a nemůže tak řádně hájit jeho zájmy. Současně však stěžovatel uvádí, že kontakt s ustanoveným hmotněprávním opatrovníkem nechce, protože odmítá i omezení své svéprávnosti.

54. V nyní posuzované věci vyšly obecné soudy ze zjištění, že v průběhu řízení se nenašla žádná blízká či jiná osoba, která by přicházela v úvahu jako opatrovník stěžovatele. Proto se krajský soud ztotožnil s postupem okresního soudu, který přistoupil ke jmenování veřejného opatrovníka, a to města X., které je s ohledem na bydliště stěžovatele určené podle § 80 občanského zákoníku „příslušné“ pro jmenování do funkce veřejného opatrovníka.

55. Z rozsudku okresního soudu vyplývá, že otec stěžovatele, který podal návrh na zahájení řízení o omezení svéprávnosti stěžovatele a o jmenování stěžovateli opatrovníka, navrhoval, aby on sám byl jmenován synovým opatrovníkem. Uvedl, že již nyní obstarává záležitosti syna a stará se o něj, není-li stěžovatel hospitalizován. Obecné soudy však otce stěžovatele nepovažovaly za vhodnou osobu pro výkon funkce opatrovníka.

56. Okresní soud ve svém rozsudku odkázal na otcovu předchozí trestnou činnost (v roce 1991 byl otec stěžovatele odsouzen za trestný čin krádeže k peněžitému trestu, který zaplatil, v roce 2011 byl odsouzen pro trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky k podmíněnému trestu odnětí svobody, přičemž v roce 2013 byl amnestován, a dále byl odsouzen k trestu zákazu řízení motorových vozidel, kdy se ve zkušební době podmíněného upuštění od výkonu zbytku tohoto trestu osvědčil). Okresní soud dospěl k závěru, že otec stěžovatele není pro výkon funkce opatrovníka vhodnou osobou také z toho důvodu, že vztah mezi otcem a synem je problematický, neboť stěžovatel se v důsledku své duševní poruchy chová způsobem, který jeho otec nedokáže akceptovat, pochopit či usměrnit. Otec stěžovatele nebyl schopen přimět syna k užívání léků a jeho duševní stav neřešil. Poukázal dále na to, že místo současného pobytu stěžovatele není známé. Navíc je v důsledku předchozích trestních odsouzení otce snížena jeho důvěryhodnost. Z uvedených důvodů dospěl okresní soud k závěru, že je namíste jmenovat opatrovníkem stěžovatele veřejného opatrovníka, a to obec X., v jejímž obvodu má stěžovatel trvalé bydliště a zázemí, ačkoli místo jeho současného pobytu není známé.

57. Krajský soud se ztotožnil se závěry okresního soudu, že v průběhu řízení nebylo zjištěno, že by zde byla blízká či jiná osoba, která by projevovala o stěžovatele vážný a opravdový zájem a která by byla ochotna a schopna vykonávat funkci opatrovníka. Jde-li o otce stěžovatele, je jeho opatrovnictví s ohledem na jeho komplikovaný vztah se stěžovatelem, absenci důvěry stěžovatele v jeho otce, a zejména s ohledem na postoj samotného otce posuzovaného, který uvedl, že „posuzovaného nezvládne“, vyloučeno.

58. Obecné soudy tedy otce stěžovatele nepovažovaly za vhodnou osobu pro výkon jeho opatrovnictví. S návrhem otce na převzetí opatrovnictví syna se však ve svých rozhodnutích dostatečně nevypořádaly. Nevysvětlily, z jakého důvodu je předchozí trestná činnost otce stěžovatele ve vztahu k výkonu funkce opatrovníka překážkou, když jednotlivá odsouzení

a zejména časový odstup od trestné činnosti podrobněji nerozebraly. V předmětné věci přitom nejde o situaci, kdy byl otec jako potenciální opatrovník stěžovatele pro minulou majetkovou trestnou činnost odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, ze kterého byl relativně nedávno propuštěn. Trestná činnost otce stěžovatele se týká již vzdálené minulosti, přičemž nejde o trestnou činnost, která by ho z výkonu opatrovnictví bezpodmínečně vylučovala (srov. i přiměřeně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2020 sp. zn. 24 Cdo 3590/2019).

59. Argumentaci obecných soudů, že stěžovatel odmítá spolupracovat a že jednání se stěžovatelem je problematické či komplikované, nepovažuje Ústavní soud za dostačující či přílehavou pro závěr o nemožnosti otce stěžovatele vykonávat funkci opatrovníka. Z důkazů provedených v řízení před obecnými soudy, zejména ze znaleckého posudku, bylo zjištěno, že stěžovatel trpí závažnou duševní poruchou nikoli přechodnou, v jejímž důsledku má masivní paranoidní produkci, jedná pod vlivem bludů a má narušený kontakt s realitou. Stěžovatel si svůj zdravotní stav neuvědomuje, nemá na něj náhled a je přesvědčen, že mu okolí škodí, avšak medikaci nedodržuje. Stěžovatel je nemocný a je tedy pochopitelné, že jeho přístup k řešení různých životních situací je ovlivněn touto jeho nemocí. Lze jistě přisvědčit obecným soudům, že vztah mezi otcem a synem je „problematický“. Soudy však při svém rozhodování náležitě nevzaly v úvahu skutečnost, že stěžovatel je nemocný, a proto bude z důvodu psychického onemocnění problematický vztah stěžovatele i s kteroukoli jinou osobou. Skutečnost, že jednání se stěžovatelem je problematické, neboť si sám neuvědomuje, co je pro něj dobré a co je v jeho zájmu, tedy nesmí být překážkou při hledání a nalezení vhodného opatrovníka stěžovatele.

60. Ústavní soud se zřetelem k výše uvedenému konstatuje, že obecné soudy se v předmětné věci otázkou jmenování vhodného opatrovníka, který by řádně hájil zájmy stěžovatele, nezabývaly dostatečně pečlivě. Postup obecných soudů při hledání vhodného opatrovníka stěžovatele byl v předmětné věci pouze formální. Soudy především nevyvinuly žádné významné úsilí, aby zjistily, zda se v okolí stěžovatele nenachází příbuzná, blízká či spřátelená osoba splňující podmínky pro výkon funkce opatrovníka, které stěžovatel důvěřuje, a která by byla schopna a ochotna opatrovnictví vykonávat. Ze spisového materiálu Ústavní soud zjistil, že otec opatrovance ve svém vyjádření při jednání uvedl, že jsou ještě další příbuzné, resp. blízké osoby, které oslovil, ale nemají o opatrovnictví zájem. V úvahu by mohl přicházet i partner otcovy bývalé manželky, který obývá nemovitost po matce stěžovatele, o kterou je ochoten se starat (viz č. l. 109 soudního spisu). Ze spisu však již nevyplývá, že by okresní soud tyto osoby kontaktoval a vznesl vůči nim dotaz, zda by některá z nich byla ochotna funkci opatrovníka stěžovatele vykonávat. Vůbec se také nezabýval tvrzením otce o existenci dalších možných vhodných osob pro výkon opatrovnictví, byť o nich obecně tvrdí, že o opatrovnictví nemají zájem, když ho v tomto směru ani nevyslechl; i přes uvedené tvrzení otce je třeba vyvinout z hlediska § 471 odst. 2 věty druhé občanského zákoníku náležitou iniciativu k ověření možného opatrovnictví některou z těchto osob. Okresní soud v napadeném rozhodnutí také ani nevysvětlil, proč by některá z uvedených osob neměla být pro výkon opatrovnictví vhodná.

61. V předmětné věci dal okresním soudem ustanovený veřejný opatrovník v řízení před obecnými soudy zřetelně najevo, že opatrovníkem stěžovatele být nechce (viz odvolání opatrovníka, jeho vyjádření v průběhu řízení). I když splnění podmínky souhlasu opatrovníka se u veřejného opatrovníka nevyžaduje, lze za dané situace jen stěží předpokládat, že soudem ustanovený veřejný opatrovník poskytne stěžovateli efektivní ochranu jeho právům a oprávněným zájmům. Ostatně i sám stěžovatel dal v řízení (ve svém dovolání, v ústavní

stížnosti) zřetelně najevo, že si nepřeje, aby jeho opatrovníkem bylo město X. V ústavní stížnosti stěžovatel namítá, že obecné soudy určily hmotněprávním opatrovníkem veřejného opatrovníka, který s ním nemá kontakt a nemůže tak dobře hájit jeho zájmy. Přání opatrovance ve vztahu k osobě opatrovníka je třeba zohlednit, a to i v případě jeho nesouhlasu s osobou, která se má stát jeho opatrovníkem.

62. Z výše uvedené judikatury vyplývá, že opatrovníkem má být primárně jmenována osoba opatrovanému blízká, která souhlasí se jmenováním do funkce a kterou opatrovaný označí (navrhne), což zpravidla vede k naplnění zásady, že mezi opatrovaným a opatrovníkem by měla být pokud možno nastolena důvěra. Opatrovník je totiž povinen udržovat s opatrovancem pravidelné spojení (vhodným způsobem a v potřebném rozsahu), projevovat o něj skutečný zájem, dbát o jeho zdravotní stav, starat se o naplnění jeho práv a chránit jeho zájmy (srov. § 466 odst. 1 občanského zákoníku). Přitom platí, že právě osoba, kterou opatrovaný sám jako vhodného opatrovníka označí, je zpravidla tou osobou, k níž má opatrovaný největší důvěru a která tak nejspíše bude schopna přání opatrovaného sledovat. Okresní soud postupoval v souladu s § 471 odst. 2 věta první občanského zákoníku a zabýval se stěžovatelem navrženým J. P. (čl. 78 soudního spisu), který však se svým jmenováním opatrovníkem nesouhlasil (čl. I. 82 soudního spisu). Následně bylo třeba proto postupovat podle věty druhé a třetí § 471 odst. 2 občanského zákoníku.

63. Otec jako nejbližší příbuzný o opatrovnictví svého syna sám projevil zájem. Obecné soudy však návrhu otce nevyhověly, přičemž dostatečně přesvědčivě nevysvětlily, proč by veřejný opatrovník, který nechce opatrovnictví stěžovatele vykonávat, měl být jako opatrovník vhodnější než otec stěžovatele, kterého k synovi pojí blízký rodičovský vztah. Okresní soud v napadeném rozhodnutí konstatoval, že otec ve své výpovědi připustil, že jeho vztah se synem je kvůli synovu chování problematický. Tato skutečnost, jak výše uvedeno, však sama o sobě nemůže být překážkou pro ustanovení otce opatrovníkem stěžovatele, případně pro ustanovení jiné vhodné osoby pro výkon této funkce. Další vhodné příbuzné nebo blízké osoby stěžovateli (opatrovanci) již okresní soud nezjišťoval, ani neoslovil a přistoupil ke jmenování veřejného opatrovníka (srov. i vyjádření samosoudkyně na čl. 110 soudního spisu).

64. Z výše uvedeného vyplývá, že obecné soudy v předmětné věci při určování hmotněprávního opatrovníka stěžovateli postupovaly čistě formalisticky, neposkytly dostatečnou ochranu jeho právům a porušily tak ústavně zaručené právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Stát, resp. soud, který opatrovníka jmenoval, nese odpovědnost za jeho výběr a je povinen opatrovníka zprostit funkce i bez návrhu, zjistí-li důležité důvody, jakými jsou neplnění povinností, výkon funkce pouze formálně nebo existence kolize zájmů.

65. Obecné soudy by tedy měly v předmětné věci při hledání vhodné osoby opatrovníka stěžovatele mít na paměti především to, že ustanovený opatrovník musí poskytovat záruky, že svoji funkci bude vykonávat v souladu s účelem opatrovnictví a že zajistí všestrannou a efektivní ochranu práv a oprávněných zájmů stěžovatele jako opatrovance.

66. Zákon pro soudy stanoví závazná pravidla pro výběr opatrovníka, v jejichž rámci upřednostňuje vůli opatrovance tím, že v první řadě uvádí jako možného opatrovníka osobu, kterou navrhne opatrovanec (soud je povinen vyslechnout vyjádření opatrovance nebo jinak zjistit jeho stanovisko a vycházet z tohoto stanoviska – srov. § 471 odst. 1 občanského zákoníku). Navrženou osobou opatrovníka je soud vázán potud, že tuto osobu nejmenuje

opatrovníkem pouze tehdy, není-li to možné (srov. § 471 odst. 2 větu druhou občanského zákoníku).

67. Okresní soud by proto měl v dalším řízení znovu vyslechnout vyjádření stěžovatele a zjistit jeho názor, koho si přeje ustanovit svým opatrovníkem. Jestliže stěžovatel žádnou vhodnou osobu nenavrhne, nebo tato osoba nevysloví souhlas či nebude splňovat podmínky pro výkon opatrovnictví, měl by se okresní soud pokusit najít jinou vhodnou osobu pro výkon funkce opatrovníka stěžovatele v okruhu jeho příbuzných, byť i vzdálených, či známých stěžovatele, která by byla potenciálně vhodným opatrovníkem a řádně hájila zájmy stěžovatele. V této souvislosti okresní soud znovu vyslechne otce stěžovatele (opatrovance). Nebude-li možné jmenovat opatrovníka podle projevené vůle stěžovatele ani z okruhu osob jemu blízkých nebo příbuzných, může soud jmenovat opatrovníkem jakoukoli jinou osobu, která splňuje podmínky pro výkon funkce opatrovníka, jejíž zájmy nejsou ve střetu se zájmy stěžovatele a která má o opatrovance dlouhodobý a vážný zájem a schopnost projevit jej i do budoucna, samozřejmě za podmínky souhlasu této osoby. V každém případě by mělo jít o osobu, ke které bude mít stěžovatel důvěru. Soud musí ve svém rozhodnutí případně také odůvodnit, proč s ohledem na zájmy opatrovance neustanovil opatrovníkem existujícího příbuzného nebo existující blízkou osobu, ale jinou osobu podle § 471 odst. 2 občanského zákoníku.

68. Okresní soud by se měl v dalším řízení rovněž znovu zabývat vhodností, resp. způsobilostí otce stěžovatele vykonávat opatrovnictví, přičemž vezme v úvahu výše uvedené závěry Ústavního soudu. Bude mít také na paměti, že ustanovení veřejného opatrovníka je až poslední možnost. Své závěry okresní soud ve svém rozhodnutí řádným a přezkoumatelným způsobem odůvodní.

69. V úvahu by jako hmotněprávní opatrovník mohl přicházet i Mgr. et Mgr. Matěj Strítěský, Ph.D., který stěžovatele nyní zastupuje v řízení před Ústavním soudem a který byl ochoten zastupování stěžovatele v tomto řízení převzít bez ohledu na to, zda mu budou jeho náklady spojené s právním zastoupením stěžovatele uhrazeny. Vzhledem k tomu, že stěžovatel si Mgr. et Mgr. Matěje Strítěského, Ph.D., zvolil k zastupování v řízení před Ústavním soudem (ale i v řízení o dovolání stěžovatele) sám, je zřejmé, že k němu má důvěru a mohl by tak být při splnění zákonných podmínek pro stěžovatele vhodným opatrovníkem.

VI. Závěr

70. Jde-li o ústavní stížnost proti rozsudku okresního soudu, kterým byl stěžovatel omezen ve svéprávnosti a bylo mu ustanoveno opatrovníkem město X. a stanoven rozsah omezení jeho svéprávnosti, ze spisového materiálu vyplývá, že stěžovatel (resp. jeho procení opatrovník) proti tomuto rozhodnutí nepodal odvolání (případně žalobu pro zmatečnost) a nevyčerpal tak všechny procesní prostředky k ochraně svého práva. Ve vztahu k tomuto rozhodnutí proto ústavní stížnost není přípustná.

71. Z obsahu ústavní stížnosti vyplývá, že stěžovatel brojí rovněž proti usnesení okresního soudu, kterým mu byl pro řízení před obecnými soudy ustanoven procesním opatrovníkem JUDr. Marek Jansta, LL.M. (výrok II. uvedeného usnesení). Stěžovatel s ustanovením JUDr. Marka Jansty LL.M. jeho procesním opatrovníkem nesouhlasí.

72. Ve stanovisku pléna ze dne 12. 11. 2025 sp. zn. Pl. ÚS-st. 61/25 Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost proti rozhodnutí soudu o ustanovení procesního opatrovníka a o opravných prostředcích proti takovému rozhodnutí, není-li podána jmenovaným opatrovníkem k ochraně jeho vlastních základních práv a svobod, je nepřipustná, přičemž proti případnému porušení ústavně zaručených práv s ustanovením opatrovníka souvisejících se lze bránit ústavní stížností proti konečnému meritornímu rozhodnutí, a to za předpokladu předešlého vyčerpání všech dostupných prostředků ochrany práv. Tento závěr se logicky vztahuje i na ústavní stížnosti napadající rozhodnutí o opravných prostředcích proti rozhodnutí o jmenování opatrovníka. Rozhodnutí o jmenování opatrovníka pak není důvod formálně napadat (domáhat se jeho zrušení) ani v ústavní stížnosti, kterou je napadáno konečné meritorní rozhodnutí, neboť dostatečnou ochranu v souladu se zásadou minimalizace zásahů Ústavního soudu do činnosti orgánů veřejné moci může poskytnout již posouzení tohoto meritorního rozhodnutí [např. náleze ze dne 18. 4. 2018 sp. zn. III. ÚS 2324/17 (N 76/89 SbNU 173)].

73. Se zřetelem k výše uvedenému se Ústavní soud v návaznosti na meritorní rozhodnutí zabýval i výrokem II. usnesení okresního soudu o ustanovení procesního opatrovníka. Ze spisového materiálu vyplývá, že stěžovatel proti usnesení o ustanovení procesního opatrovníka nepodal odvolání. Jak bylo uvedeno výše, stěžovatel nepodal odvolání [či žalobu pro zmatečnost podle § 229 odst. 1 písm. c) a odst. 3 o. s. ř., § 1 odst. 3 z. ř. s.] ani proti konečnému rozhodnutí, kterým byl omezen ve svéprávnosti a byl mu ustanoven hmotněprávní opatrovník, ve které by měl rovněž možnost uplatnit námitky proti ustanovenému procesnímu opatrovníkovi. Stěžovatel tak ve vztahu k usnesení o ustanovení procesního opatrovníka nevyčerpal všechny procesní prostředky k ochraně svého práva a ústavní stížnost je v této části *stricto sensu* nepřipustná (srov. usnesení ze dne 27. 6. 2007 sp. zn. III. ÚS 769/06 či usnesení ze dne 10. 7. 2024 sp. zn. II. ÚS 1764/24).

74. Pro úplnost lze uvést, že namítá-li stěžovatel, že procesní opatrovník nepodal proti výroku I. rozsudku okresního soudu o omezení svéprávnosti odvolání, je třeba přisvědčit stěžovateli, že JUDr. Marek Jansta, LL.M., nepostupoval v zájmu stěžovatele a nedostatečně chránil jeho práva, když proti rozsudku okresního soudu o omezení stěžovatele ve svéprávnosti odvolání nepodal. Má-li účastník řízení svého zvoleného zástupce, odpovídá za jeho volbu a za jeho konkrétní kroky v řízení tento účastník sám. Pokud však opatrovníka jako zástupce účastníka řízení ustanoví soud, odpovídá za to, že opatrovník bude hájit práva a oprávněné zájmy účastníka řízení. Má přitom povinnost zprostit opatrovníka jeho funkce, zjistí-li, že opatrovník svoji funkci v řízení buď nevykonává fakticky vůbec, anebo zcela nedostatečně. Postup, kdy je soudem ustanoven a poté tolerován nečinný opatrovník, je nepřipustným formalismem, který ve svém důsledku popírá právo nepřítomného účastníka na spravedlivé řízení [srov. náleze ze dne 31. 3. 2005 sp. zn. II. ÚS 629/04 (N 69/36 SbNU 731)].

75. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a vyslovil, že usnesením Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2025 č. j. 24 Cdo 2938/2025-239 a usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 9. ledna 2025 č. j. 24 Co 303/2024-166 bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Podle § 82 odst. 3 písm. usnesení Nejvyššího soudu, usnesení krajského soudu a z důvodu ekonomie řízení výrok II. a závislé nákladové výroky III. a IV. rozsudku okresního soudu zrušil, aniž se zabýval dalšími námitkami stěžovatele obsaženými v ústavní stížnosti, neboť těmito námitkami se budou zabývat obecné soudy v dalším řízení. Ústavní stížnost stěžovatele proti výroku I. rozsudku

okresního soudu a proti výroku II. usnesení okresního soudu podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu Ústavní soud odmítl jako návrh nepřijatelný, když neshledal důvod k použití výjimky podle § 75 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.

76. V dalším řízení bude úkolem okresního soudu věc znovu projednat a rozhodnout o ní. Při svém dalším rozhodování je okresní soud vázán právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu. Okresní soud se bude z úřední povinnosti zabývat zejména tím, zda stávající rozsah omezení ve svéprávnosti u stěžovatele odpovídá jeho aktuálnímu zdravotnímu stavu, či zda nedošlo k jeho změně. Následně se bude okresní soud znovu zabývat výběrem a jmenováním vhodného opatrovníka stěžovatele a vezme přitom v úvahu výše uvedené závěry Ústavního soudu.

77. Ústavní soud dodává, že skutečnost, že opatrovníka jmenuje posuzovanému soud, však nebrání tomu, aby si posuzovaný, a to i bez souhlasu opatrovníka, zvolil zmocněnce (srov. § 37 odst. 1 věta druhá z. ř. s.). V dalším řízení před obecnými soudy proto stěžovateli nebude nic bránit v tom, aby si zvolil zmocněnce, který bude řádně hájit jeho zájmy. Jako procesní opatrovník pro zastupování stěžovatele v následujícím řízení před obecnými soudy bude v první řadě přicházet v úvahu Mgr. et Mgr. Matěj Stříteský, Ph.D., který zastupuje stěžovatele v tomto řízení o ústavní stížnosti.

78. Ústavní soud dále dodává, že v souladu s § 60 občanského zákoníku, změnil-li se okolnosti, soud své rozhodnutí o omezení svéprávnosti bezodkladně změnil nebo zruší, a to i bez návrhu. Rovněž sám posuzovaný může požádat o přezkum své svéprávnosti nejen podle aktuálního stavu, nýbrž i postupem podle § 42 z. ř. s., má-li zato, že na základě jemu známých skutečností pro omezení svéprávnosti nebyly dány podmínky a neměl být na svéprávnosti omezen a neměl mu tak být jmenován ani hmotněprávní opatrovník.

79. Stěžovatel v ústavní stížnosti dále navrhl, aby mu Ústavní soud přiznal náhradu nákladů právního zastoupení. Jde-li o náklady právního zastoupení, může soudce zpravodaj za podmínek uvedených v § 83 odst. 1 zákona o Ústavním soudu rozhodnout, že náklady jeho zastoupení zcela nebo zčásti zaplatí stát, ovšem pouze v případě, že ústavní stížnost nebyla odmítnuta. Podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu může Ústavní soud v odůvodněných případech podle výsledků řízení usnesením uložit některému účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi, aby zcela nebo z části nahradil jinému účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi jeho náklady řízení. V nyní posuzované věci však Ústavní soud neshledal důvod pro jejich přiznání, neboť ze spisového materiálu vyplývá, že stěžovatel má majetek, který pro zaplacení nákladů svého právního zastoupení může použít.

80. Žádosti stěžovatele o přednostní projednání věci Ústavní soud vyhověl tím, že ve věci rozhodl v krátké době po obdržení spisového materiálu a vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení.

81. Ústavní soud o ústavní stížnosti rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť dospěl k závěru, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 22. července 2026

Jiří Příbán
předseda senátu

Právní věta:

Obecné soudy při určování hmotněprávního opatrovníka stěžovateli postupovaly formalisticky, neposkytly stěžovateli dostatečnou ochranu jeho právům a porušily tak ústavně zaručené právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Stát, resp. soud, který opatrovníka ustanovil, nese odpovědnost za jeho výběr a je povinen opatrovníka zprostit funkce i bez návrhu, zjistí-li důležité důvody, jakými jsou neplnění povinností, výkon funkce pouze formálně nebo existence kolize zájmů.